

СТАНОВИЩЕ

от *Валентина Ангелова Драмалиева*, доктор по философия,
доцент в УНСС, член на научно жури (Заповед № РД 38-114/ 06.02.2015)
за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по професионално
направление 2.3. Философия (философия на културата, политиката, правото и
икономиката – философия на политиката) за дисертационния труд
на *Емил Георгиев Йорданов*
на тема: „ПОЛИТИЧЕСКОТО ТЯЛО НА ГРАЖДАНИНА“

Представената ми за становище дисертация е структурирана в увод, седем глави, заключение и библиография, които са развити на 257 страници. Библиографията е на 13 страници и включва 140 заглавия на български, английски, немски и руски езици – книги и интернет източници, като 9 от тях са на автора. Бележките под линия са общо 34. Този обем отговаря на формалните критерии на изискванията за докторска дисертация.

Избраното заглавие на дисертацията представя една тема, която е твърде интересна и предизвиква любопитството на широка аудитория – не само изследователи. То предполага, че дисертацията ще се концентрира върху политическото тяло именно на гражданина. Но струва ми се, че тя представя политическото тяло изобщо в различни измерения, аспекти, взаимодействия, тълкувания, поради което смятам, че по-широкото заглавие - „Политическото тяло“, повече съответства на съдържанието.

Емил Георгиев е представил списък с публикациите си – общо 33, като в Автореферата е посочил 7 от тях за свързани с дисертацията, от където е видно, че отделни аспекти от темата отдавна са в полето на изследователския му интерес. Дисертацията е един опит да ги обедини в единно цяло. В нея аз намирам много интересни идеи, остроумни хрумвания, интелигентно поднесени интерпретации и тълкувания на много големи имена във философията – от древността до наши дни, добри авторски анализи. Самият избор на тази проблематика и опитите тя да бъде решена или просто осветлена по определен начин заслужават адмирации.

Намирам за ползотворна идеята на автора да се насочи към изследване на тялото като го представи не само от широко експлоатираната гледна точка на взаимодействието му с душата (духа, духовното и духовността), а от гледна точка на собствената му амбивалентност. Заедно с това Емил Георгиев успешно използва като методология възгледите на Ернст Канторовиц от „Двете тела на краля“. Така тялото се обвързва и с културата (която пък е свързана с духовното), за да се анализира то като „културното тяло“ на човека, което се предава на поколенията и чрез което културата се развива. „Културното тяло“ фактически са човешките общности, чрез които културата „трае“, и които са също и „мрежова общност“, ограничаваща физическите тела. Парадоксалността очевидно е изначално заложена в разбирането на тази аспект на човешкото тяло. Затова е разбираемо, че тя съпровожда и „политическото тяло“, като аспект (или част) на „културното тяло“.

В тази връзка намирам за много ползотворна също и идеята „политическото тяло“ да се антропологизира (и дори да се естетизира), а не да се представя само във връзката му с държавата, както е обичайно.

Сложният модел на политическото тяло предполага и изисква интердисциплинарен подход, както и адекватни методи, които да подпомогнат разбирането му. В Автореферата авторът декларира, че основните използвани от него подходи са културологичен, феноменологичен и антропологичен, а методите му са политологичен и конституционно-правен. Целта е да се изгради обяснителен концепт за политическото тяло на гражданина. В увода на дисертацията авторът сочи също, че се придържа и към концептуалния подход, за да изгради концепт за политическото тяло, а не просто да представи наименование на феномени или обекти.

Сложният модел (или концепт) на политическото тяло изисква да бъдат добре разбрани не само *тялото* и *културата*, но също – *политическото*, като такава, както и *конкретните му проявления*, а и други свързани понятия. За целта в дисертацията се привеждат множество възгледи на автори, които според Е. Георгиев имат заслуги в очертаването на тяхната специфика и сложните им взаимодействия и зависимости.

В *първа глава* той разяснява амбивалентността на тялото и културата. Във *втора глава* тръгва от предисторията на политическото тяло – „зоон политикон“ на

Аристотел и „Левиатан“ на Хобс, където вижда наченките на разбирането за политическото тяло. *Трета глава* представя различните значения на термина „политическо тяло“. За целта се сочат главно някои възгледи на Якоб Бурхарт и Ернст Канторовиц за новите форми на политическия живот и се правят изводи за приноса на тези автори в разбирането на политическото тяло. *Четвърта глава* е посветена на някои аспекти на политическото тяло, свързани с религията и политическата теология, като сочи възгледи на Бенедикт Спиноза, Ернст Канторовиц, Карл Шмит и Ернст Касирер, които се сравняват и разграничават. Правят се и определени разяснения за религията, културата, политиката, теологията, политическата теология, сочейки общото между тях и търсейки аналогии. *Пета глава* е за аналозиите на мита и политическото и представя някои политически митове (Леви Стросън за Едип цар, съвременни политически митове), както и влиянието на мита върху разбирането на политическото тяло. *Шеста глава* засяга проблеми, свързани с еманципацията на политическото тяло, като за целта се обляга на събития, свързани с правото в Англия през 17 в., както и на някои възгледи на Мишел Фуко, Цезаре Бекария, Данте Алигиери, Ернст Канторовиц, Карл Шмит, Ернст Касирер. *Седма глава* е посветена на феноменологията на политическото тяло на гражданина. Започва се от въпроса за онтологията на политическото тяло, за метафората на политическото тяло като описателна и нормативна репрезентация, а съвременната демокрация се представя като празно пространство, в което могат да се вместят много повече политически тела (граждани, депутати, държавни глави) в сравнение със Средновековието, където то се изчерпва с тялото на Краля. Заедно с това политическото тяло се представя в пространството на съдебната зала, както и в границите на политическото - визират се политическите тела на български държавни глави по Търновската и по актуалната конституция на Република България, както и на народните представители. Накрая се правят и някои обобщения за политическото тяло на гражданина като се разглежда конкретно суверенитета, ограниченията и някои конкретни проявления (феномени). Към феномените се отнасят общественото мнение (отделено му е възлово място), отзоваването на народни представители, различните видове гласуване и избор. Подборът им в случая е само за онагледяване.

Заключението има за цел да представи конструирания до тук философски концепт за политическото тяло на гражданина. Затова впускането в обяснения за значенията на цивилизацията ми се струва неуместно и закъсняло. Тези разяснения би трябвало да намерят място в някои от началните глави на дисертацията, където се представят значенията на културата, на политиката, на тялото и т.н. Още повече, че понятието „цивилизация“ е натоварено с различни смислови значения и е също толкова спорно, колкото и понятието „култура“. Затова разискването му накрая – в заключението създава впечатление за пренебрегване на този факт и за налагане на едно от смисловите му значения прибързано и не достатъчно аргументирано.

Напълно съм съгласна с приносите, които Емил Георгиев вижда в своята дисертация и затова няма да ги коментирам.

За мен най-безспорните достойнства на дисертацията са няколко:

Първо, интересната, актуална и предизвикателна тема на дисертацията.

Второ, едновременно теоретична и практическа ориентация на дисертацията. Само привидно основната тема и подкрепящите я анализи и автори остават в полето на чистата философска спекулация, но фактически те демонстрират и възможната „приложност“ на философските изводи и понятия (концепти) към социалния живот.

Трето, интердисциплинарният подход и характер на анализите и търсените решения, които обединяват различни науки и възгледи за човека и обществото.

Четвърто, използването на различни философски и извън философски методи.

Пето, оригиналност на мисленето, интерпретациите, изводите.

За мен самата, като изследовател на определени обществени процеси, дисертацията повдигна много важни въпроси и заедно с това стана отправна точка за размисли в областта на ограничаването и самоограничаването (политическото, правното и моралното регулиране) на политическото тяло на гражданите в контекста едновременно на демокрация и глобализация в съвременното общество.

Освен положителните си впечатления ще споделя в рамките на добрия колегиален и критичен тон мнението си, че според мен дисертацията страда от известна хаотичност, многотемие, уместни и не дотам уместни отклонения, липса на достатъчно здрава логическа спойка между отделните седем глави, както и на

застъпените в тях теми и проблеми, някои прибързани или недостатъчно обосновани изводи, известно разностилие и повторения, непълно изписване имената на авторите в съдържанието. Ако тези слабости се преодолеят, предимствата на текста ще се увеличат многократно. Считаю, че ако това се направи, а идеите се открият в по-добра структурна подреденост и се заявят по-целенасочено и категорично, тази дисертация може да се отпечата и ще предизвика интерес сред различни кръгове.

Емил Георгиев демонстрира широка и задълбочена обща философска култура, като и богата езикова култура, добро познаване на изявени автори по разглежданите проблеми, целенасочено осмисляне и интерпретиране на задоволително количество литература, интердисциплинарен подход, адекватно използване на различни методи за анализ, умение за различен прочит на установени модели, оригиналност. Дисертацията показва възможностите му да работи самостоятелно и целенасочено не само в проучването, осмислянето и интерпретирането на теорията, но и при прилагането ѝ в множество проблемни полета на обществената среда.

Аргументацията и езикът са ясни, а с подобрите автори се борави свободно и се цитират добросъвестно. Убедена съм, че дисертацията има необходимите достойнства да бъде защитена публично от Емил Георгиев и той ще успее да я представи и да отговори на всички поставени въпроси, защото е вникнал дълбоко в проблематиката и я анализирал философски.

В заключение: оценявам като цяло положително избора на темата, положените усилия в проучването и осмислянето на литературата, оригиналните интерпретации и връзки, философската аргументация, ясения и разбираем език, както и безспорната философска култура на Емил Георгиев Йорданов и препоръчвам на почитаемото жури да му присъди образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 2.3. Философия (философия на културата, политиката, правото и икономиката – философия на политиката).

19. 02. 2015 г.

Подпис:.....

(В. Драмалиева)